

Helsinki *bilten*

HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
<http://www.helsinki.org.rs>

BR.143 // SEPTEMBAR 2018.

A. Vučić i H. Taçi

Foto: FoNet/AP

PODELA KOSOVA: PORDRIVANJE MULTIETNIČKOG KONCEPTA

Na kosovskom pitanju već 20 godina prelamaju se sve nedoumice i neizvesnosti s kojima se suočava XXI vek. Zapadna zajednica je NATO intervencijom (1999), odnosno Kumansvskim sporazumom koji je sledio, u suštini odredila pravac kojim će se kretati proces sticanja nezavisnosti Kosova. Ahtisarijev plan, kao i dijalog Beograd-Priština, su u okviru paketa koji Kosovo (kao i ostale zemlje regiona) priprema za članstvo u EU i NATO. Taj proces teče sporo, uz veliki otpor samog regiona, pre svega kad je reč o prihvatanju novih vrednosti, poput vladavine prava, ljudskih

prava, tolerancije, pluralizma isl. U međuvremenu te su vrednosti počele da ugrožavaju i nove tendencije koje narašavaju temelje liberalnog poretka i njegove principe.

Osim briselskog dijaloga koji bi trebalo da bude krunisan sporazumom o normalizaciji odnosa između Srbije i Kosova, ispostavilo se, postoje i drugi kanal dijaloga u nekim međunarodnim centrima, gde kosovski i srpski pregovarači u tajnosti razgovaraju o modalitetima konačnog, sveobuhvatnog, političkog sporazuma. Tako Karl

Bilt u autorskom tekstu za Vašington post ističe da je došlo do predloga novih podela u regionu, što je recept za geopolitičku nestabilnost. Diskretno, srpski i albanski politički lideri istražuju mogućnost da pomire svoje razlike razmenom teritorija. Ideja pomirenja putem razmene teritorija cirkuliše već godinama u Beogradu, ali nedavno je privukla pažnju i rukovodećih albanskih krugova.¹

Poslednjih meseci na površinu su isplivali svi akteri te tendencije, počev od East-West Instituta (Njujork)², bivšeg ambasadora SAD u Beogradu Mantera, Aleka Sorosa Jr.³, Volkfanga Petriča, a na domaćoj sceni Ivan Vejvoda⁴ i Jelena Milic⁵, direktorka CEAS i mnogi drugi. Učestalo se pominje solucija o „korekciji granica“. Međutim, još niko nije izašao s predlogom kako bi to konkretno izgledalo.

Austrija, koja već duže vreme podržava predsednika Aleksandra Vučića u „naporima“ da reši kosovsko pitanje, upriličila je razgovor na tu temu na Albach forumu na kojem se govorilo o „promenama granica“ Kosova i Srbije. Jedan od učesnika je bio i Wolfgang Petirč, bivši ambasador Austrije u Beogradu i visoki predstavnik u BiH, takođe jedan od zagovarača „korekcije“. On već duže vreme u javnost iznosi svoje stavove,

1 <https://www.blic.rs/vesti/svet/karl-bilt-ja-sam-protiv-podele-kosova-evo-i-zasto/5060es8>.

2 Time for Action in the Western Balkans, <https://www.eastwest.ngo/sites/default/files/Time-for-Action-in-the-Western-Balkans.pdf>.

3 <https://www.nytimes.com/2018/06/18/opinion/northern-macedonia-rename-greece.html>.

4 Ivan Vejvoda: Razmena teritorija sa Kosovom nije isključena, Novi magazin, 21. novembar 2017. “Ja bih rekao da one to mogu i sada da urade, bez obzira na ono što druge zemlje kažu. Ali taj sporazum bi morao da bude praćen kumstvom međunarodne zajednice i Ujedinjenih nacija, Evropske unije, SAD, Rusije, stalnih članica Saveta bezbednosti”.

5 Centar za evroatlantske studije (CEAS) izneo je predlog o podeli Kosova, https://www.ceas-serbia.org/images/2018/CEAS_Studija_-_Prica_sa_Zapadne_Strane.pdf.

ističući da je tokom ove godine u Briselu došlo do nove situacije, odnosno da dva predsednika izgleda, razmatraju razmenu teritorija. Petrič podseća na poslednji preostali istorijski konflikt, onaj između Srba i Albanaca i da tu vidi kako se otvara šansa – možda poslednja za mnogo godina koje dolaze. “Potpuno sam”, ističe, “svestan da ‘administrativne korekcije’ granica imaju potencijalne mane ukoliko se ne sprovedu pažljivo u tesnoj saradnji sa UN, EU i OEBS. U svetlu predstojećeg referenduma u Makedoniji i, moguće, bliske odluke u procesu dijaloga Beograd – Priština, predlažem da se pripremi obavezujući dokument kako bi se stavila tačka na sve buduće granične sporove, uključujući pitanje Bosne. Kao što znamo, i dalje postoji nekoliko manjih razmirica između zemalja naslednica bivše Jugoslavije koje treba rešiti”⁶. Reč bi bila, naglašava, “ako uopšte dođe do toga, o manjim kozmetičkim korekcijama koje bi uticale na manji broj sela u okolini Bujanovca i Kosovske Mitrovice. Neće menjati etničku strukturu bilo koje države, te stoga neće biti mesta negativnim efektima. U pitanju je ‘novi realizam’ Balkana”⁷.

Izjava Džona Boltona, savetnika za nacionalnu bezbednost američkog predsednika Donalda Trampa otvorila je prostor različitim špekulacijama. On je naime, izjavio da se SAD neće uključivati u raspravu oko ideje o razmeni teritorija između Srbije i Kosova, kao i da Vašington ne isključuje teritorijalne korekcije, ističući da „postoje novi znaci da obe vlade veoma tiho možda žele da o tome pregovaraju. Američka politika je da, ako dve strane mogu da se o tome međusobno dogovore i postignu sporazum, mi ne isključujemo teritorijalne korekcije. Zaista nije na nama da to kažemo”⁸.

6 <https://www.blic.rs/vesti/politika/volfganf-petric-za-blic-ja-sam-za-podelu-kosova-evo-i-zasto/flygmvs> // www.danas.rs/politika/volfganf-petric-podrzavam-organizovanje-dejtona-dva/.

7

8 <http://rs.n1info.com/a414403/Vesti/Bolton-SAD-ne-iskljucuju-teritorijalne-korekcije-izmedju-Srbije-i-Kosova>.

Osim toga, dosta nagađanja je izazvala i izjava američkog ambasadora u Prištini Grega Delavija u kojoj nije eksplicitno odbacio mogućnost podele Kosova. Iako se ubrzo oglašio na Tviteru uz poruku da treba ignorisati lažne vesti (fake news), njegova izjava je za deo javnosti ostala potvrda "da se tu nešto kuva".⁹

Ni republikanski senator i predsedavajući Odbora za unutrašnju bezbednost Ron Džonson prilikom nedavne posete Beogradu nije bio porecizan. Izneo je uverenje da misli da su predsednici Kosova i Srbije ozbiljni kad je reč o pronalaženju rešenja. Podvukao je da SAD neće ništa namećati, rešenje mora proizaći iz tih razgovora: "Ja razumem zabrinutost ljudi i ta zabrinutost je legitimna zbog opasnosti domino efekta, ali rešenje ćemo prepustiti rukovodstvu Srbije i Kosova i potom ćemo to rešenje razmotriti i izraziti naš stav i potencijalnu zabrinutost po pitanju istog".¹⁰

VOUĆIĆ I TAČI: KO ĆE KOGA

Polazeći od nagoveštaja da SAD postaju fleksibilnije kada je reč o rešavanju kosovskog pitanja predsednici Vučić i Hašim Tači su poslednjih meseci imali veoma slične formulacije oko budućeg dogovora: obojica najavljuju da dijalog ulazi u završnu fazu, da je izuzetno težak, da je sporazum sa drugom stranom gotovo pa nemoguć, da su neophodni veoma bolni kompromisi, ali i da još uvek postoji mogućnost za razgraničenje koje bi moglo zadovoljiti obe strane.

Međutim, pokazalo se da dve strane imaju različita tumačenja „korekcije“, između ostalog, i zato što su naišli na neodobravanje u svojim

sredinama. Ispostavilo se da korekcije, bar u javnom diskursu, podrazumevaju i razmenu teritorija - sever Kosova za Preševsku dolinu.¹¹

Aleksandar Vučić je sada prvi put javno izjavio da se zalaže za razgraničenje s Albancima na Kosovu, što je u suštini oduvek bio stav Beograd: "Ja se zalažem i to je moja politika, za ragrančenje sa Albancima. To da imamo teritoriju za koju se ne zna ko je kako tretira i šta kome pripada, to je uvek izvor potencijalnih sukoba". Svoj stav je obrazložio na sledeći način: "Da izvučemo najviše što možemo, a da izgubimo najmanje što moramo, to je ono za šta se, u gotovo nemogućim uslovima, borimo kad je reč o Kosovu i Metohiji."¹²

To svakako nije lični stav ni Vučića, ni njegovog prethodnika Borisa Tadića, već je deo državne strategije koju je davno formulisala Srpska akademija nauka i umetnosti (SANU) i književnik Dobrica Ćosić.¹³ Ivica Dačić, ministar inostranih

11 <https://www.slobodnaevropa.org/a/Kosovo-podela-granice-medjunarodna-zajednica/29422044.hotmail.Time> 1.

12 <https://www.slobodnaevropa.org/a/va%C5%A1ington-i-podela-kosova/29405225.html>.

13 Intervju Dobrice Ćosića, Večernje novosti, 20. mart 2008. Najkraće rečeno: ja sam rešenje vekovnih antagonizama između Srba i Albanaca na Kosovu i Metohiji video u kompromisu istorijskog i etničkog prava. Taj kompromis podrazumeva pravo Albanaca da se ujedine sa svojom matricom Albanijom, sa teritorijama na kojima su većina. Teritorijalna podela Kosova i Metohije i razgraničenja Srba i Albanaca treba da se ostvari bez težnji za etnički čistim teritorijama, a sa reciprocitetom u sadržajima i oblicima garantovanih nacionalnih i građanskih prava za manjine. Kosovo u Srbiji, koja je biološki klonula i u demografskoj depresiji, za dve decenije pretvorilo bi Srbiju u federaciju dve nacije sa permanentnim suprotnostima. Život u takvom društvu bio bi naporan, a progres usporen.

(...) Srednjovekovni srpski manastiri - Pečka patrijaršija, Dečani, Bogorodica Ljeviška, svetoarhangelski kompleks, Dević, Gračanica sa kosovopoljskim kompleksom - povraćajem zemljišta i šuma nacionalizovanih 1945. godine, treba da dobiju samoupravni položaj po atoskom modelu

html.

9 <https://www.slobodnaevropa.org/a/va%C5%A1ington-i-podela-kosova/29405225.html>.

10 <https://www.slobodnaevropa.org/a/intervju-ron-dzonson/29482298.html>.

poslova, uporno je ponavljao da je podela najbolje rešenje, te da je predlog o razgraničenju odraz želje za pronalaženjem kompromisnog rešenja za Kosovo i ne treba ga tumačiti kao slabost.¹⁴

Ministar odbrane Aleksandar Vulin u autorskom tekstu u *Pečatu* objašnjava šta Beograd podrazumeva pod razgraničenjem i zašto je to idealno rešenje. Beograd smatra da će ulaskom Makedonije u NATO, svi Albanci, sa izuzetkom dve opštine u centralnoj Srbiji, početi da žive u jedinstvenom političkom i bezbednosnom prostoru na koji će imati pretežni i neskriven uticaj, te da će faktički, tako biti stvorena Velika Albanija. On smatra da je to strategija zapadnih sila i da Beograd razgovara i sukobljava se s Tiranom, a ne sa Prištinom. Beograd bi nastavio da finasira opstanak Srba koji bi ostali izvan linije razgraničenja, kao i očuvanje svetinja, uz insistiranje na njihovom nacionalnim i političkim pravima. Odnosno, Srbija bi sačuvala uticaj na život Srba, ali i na politički život Kosova, dok bi Albanci izgubili sva sredstva uticaja na politiku ili život u Srbiji.¹⁵

Negativan stav nemačke kancelarke Angele Merkel je veliki problem za predsednika Vučića zbog, kako često ističe, posebnog odnosa koji je uspostavio s njom. On ističe da taj stav nije novost, ali da će nastaviti da se bori da nešto učini i dobije za Srbe i Srbiju: "Nemačka nas je već 'razgraničila' onog trenutka kad je priznala celovito, suvereno i nedeljivo Kosovo."¹⁶

.....
za pravoslavne manastire u grčkoj državi. Bilo bi to pravedno i trajno rešenje koje bi moglo da postane temelj kulturne i celokupne albansko-srpske saradnje u ekonomiji, komunikacijama i svim oblicima međunarodne saradnje.

14 <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-nemacka-rusija-eu/29426309.html>.

15 Aleksandar Vulin „Zašto sam za razgraničenje“, *Pečat*, 7. septembar 2018, str.1- 11.

16 <http://www.politika.rs/sr/clanak/409287/Vucic-Bas-ih-bri-ga-hocemo-li-da-imamo-Kopaonik-i-Gazivode-u-Srbiji>

S druge strane, kosovski predsednik Tači se suočio sa ogromnim nezadovoljstvom gotovo svih glavnih političkih aktera na Kosovu. Njegove ideje su izazvale konfuziju, pa čak i strah, jer nije izašao s konkretnim predlogom. I predstavnici vladajućih stranaka i opozicije ocenjuju da je inicijativa Tačija o „korekciji granica“ opasna, jer bi mogla poništiti „kosovsku nezavisnost i izazvati nove konflikte“. Za lidera pokreta Samoopredeljenje Aljbina Kurtija reč je o pokušau „žrtvovanja Kosova za evropske integracije Srbije i za spašavanje Tačija od Specijalnog suda“.¹⁷

Do planiranog susreta Vučića i Tačija u Briselu 7. septembra nije došlo, iako su obojica bili gosti Federike Moggerini. Izostao je, jer je Tači, po svemu sudeći, promenio stav, pa nije želeo da se sretne s Vučićem. Vučić je dan kasnije otišao je na Kosovo, odnosno u Kosovsku Mitrovicu gde je trebalo da održi, kako ga je sam najavljivao, istorijski govor. Umesto toga, Srbima na Kosovu je poručio da nikakvo rešenje nije na vidiku. Došao je, kako je istakao, da kaže istinu o teškoj poziciji. Podsetio je da je Milošević bio veliki srpski lider, te da su njegove namere svakako bile najbolje, ali su rezultati bili mnogo lošiji: "Ne zato što on to nije želeo, već zato što želje nisu bile realne, a interese i težnje drugih naroda zanemarili smo i potcenili. I zbog toga smo platili najvišu i najtežu cenu. Nismo postali veći. Ili, bolje reći, nismo postali veći na onaj način na koji su neki to zamišljali. Danas, bez kapi krvi, bilo čije, jesmo... Kad izgubite rat, za to se plaća cena. Visoka, najviša. A, mi, mi Srbi i danas se pravimo kao da se ništa nije dogodilo. Pravimo se da nismo sami, sopstvenim glupostima i pod pritiskom zapadnog sveta, učestvovali u dokazivanju sopstvene krivice i za sukob na KiM..." Predsednik Srbije rekao je da je na Kosovo došao da kaže da će neko, nekada u budućnosti, morati da postigne kompromis sa Albancima " ... Dakle, rešenje nije na vidiku, ali Bogu se molim, da

17 <https://kossev.info/al-jazeera-svekosovski-front-protiv-hasima-tacija/>

ga makar u narednih deset ili dvadeset godina bude".¹⁸

Marko Jakšić, nekada jedan od vodećih srpskih lidera na severu Kosova (sada član Predsedništva opozicionog pokreta s Kosova „Otađbina“) obratio se pismom Aleksandru Vučiću nakon njegovog govora u Mitorvici, poručivši mu da je govor više ličio na opelo Srbima sa Kosova i Metohije. Prepun depresije i pesimizma bez da je rekao Srbima u kojoj će državi da žive, jer to ili nije hteo, ili nije smeo.¹⁹

REAKCIJE NA KOSOVU I U SRBIJI

Rešenje o podeli naišlo je i na kritike u samoj Srbiji. Komentator Boško Jakšić smatra da podela ili razgraničenje ne donosi stabilnost na dugi rok; podsetio je da je srpski šef diplomatije pre godinu dana lansirao ideju podele Kosova i razgraničenja, što je zapravo bio Vučićev probni balon, da bi Vučić sada i sam rekao da mu je to najomiljenije rešenje.²⁰

Bivši ambasador Srbije u Vašingtonu, univerzitetski profesor Ivan Vujačić ne veruje da je na pregovaračkom stolu podela Kosova. On misli da se o tome dosta spekulise u javnosti, kao i o tome koliko se Amerika menja u odnosu na taj problem. Vujačić podseća da EU vodi glavnu reč u pregovorima, a Amerika je bitna zbog uticaja na albansku stranu, kao i da su Evropljani

davno zauzeli stav da je teritorijalna promena u smislu granica nešto što ne dolazi u obzir.²¹

Po mišljenju Vladimira Gligorova iz Međunarodnog ekonomskog instituta u Beču, eventualna trampa teritorija (sKosovom) oslabila bi Srbiju i politički i na svaki drugi način. Odnosno, kako Gligorov zaključuje, ako sadašnja administracija SAD podržava teritorijalno razgraničenje to bi značilo da je njen cilj dalje slabljenje Srbije: "Jer, bilo kakva razmena teritorija ne može a da ne oslabi Srbiju na Balkanu, o Evropi i svetu da ne govorimo".²²

Etničko razgraničenje na Kosovu nije samo pitanje „zaštite“ Srba, naročito onih na severu, već će imati drastične reperkusije – ističe komentator Škeljzen Malići iz Prištine. On kaže da po ovom pitanju postoje određena kolebanja bar kod dela zapadnih političara, koji misle da je razgraničenje po etničkom principu brže, pragmatičnije i trajnije rešenje, pošto je na njemu stalno insistirala Srbija, još od devedesetih godina kad je takvu soluciju zagovarao Dobrica Ćosić, a sada i na Kosovu ima zagovornike, između ostalih, i glavnog pregovarača, predsednika države. Kad neki zapadni diplomati kažu, „mi ćemo prihvatiti ono što dve strane dogovore“, kao da dopuštaju i ovu mogućnost.²³

Organizacije civilnog društva (njih pedesetak) iz Srbije i sa Kosova uputile su otvoreno pismo visokoj predstavnici EU Federiki Moggerini kojim je pozivaju da se nedvosmisleno izjasni protiv podele Kosova, ili razmene teritorija između Kosova i Srbije po etničkom principu, jer, kako su ukazali, "taj princip je u više navrata gurnuo region u krvave sukobe". One su navele da sve češći nagoveštaji mogućnosti prekrivanja granica šalju vrlo opasnu poruku, kako građanima Srbije

18 <https://www.blic.rs/vesti/politika/vucicu-kosovskoj-mitrovici-dosao-sam-da-kazem-istinu-o-nasoj-teskoj-poziciji-video/snlx35>.

19 <https://kossev.info/marko-jaksic-vucicu-istorijski-govor-vise-licio-na-opelo-za-srbe-na-kosovu-ideja-nacija-i-sloboda-nemaju-cenu/>.

20 <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-nemacka-rusija-eu/29426309.html>.

21 <https://www.slobodnaevropa.org/a/va%C5%A1ington-i-podela-kosova/29405225.html>.

22 Novi magazin 6. septembar 2018.

23 <https://www.danas.rs/politika/vucic-i-taci-glavni-protagonisti-etnickog-razgranicenja/>.

i Kosova, tako i celom regionu, kao i da postoji realna mogućnost legitimisanja opasnog principa etničkog vlasništva nad teritorijom. Organizacije su u pismu ocenile da bi etnička podela neminovno proizvela lančanu reakciju i u drugim balkanskim državama što bi dovelo do brojnih zahteva za promenu granica na Balkanu i otvorilo vrata novim sukobima”.²⁴

Srpska pravoslavna crkva (SPC) je u više navrata upozorila da je protiv bilo kakvog razgraničenja. Sveti arhijerejski sinod SPC je u tom smislu, poručio da bi „priznavanje nezakonito proglašene nezavisnosti Kosova, što se uporno nastoji nametnuti Srbiji, dugoročno ugrozilo opstanak naše Crkve i naroda i doprinelo proglašavanju srpskih svetinja za kosovske ili albanske spomenike kulture. To bi predstavljalo ‘ubijanje’ sećanja srpskog naroda”. Dalje se ističe da se „prosperitet Srbije ne može graditi na dezintegraciji onoga što predstavlja kamen temeljac njenog integriteta, njene istorije i državnosti. Očuvanje KiM kao integralnog dela Srbije, po svim međunarodnim standardima, a ujedno u skladu sa Ustavom Srbije i Rezolucijom 1244 UN, ne znači konfrontaciju sa svetom već upravo afirmaciju stava da se bez osnovnih prava i sloboda jednog naroda, njegovog identiteta, duhovnosti i kulture, ne može naći stabilno dugoročno rešenje”.²⁵

REAKCIJE MEĐUNARODNE JAVNOSTI

Na predlog o „korekcijama granica” reagovali su negativno brojni međunarodni stručnjaci za Balkan. Ono što uznemirava dugogodišnje posmatrače nisu toliko američki zvaničnici koji podržavaju ideju, već nedostatak jasne pozicije Sjedinjenih Država Amerike (SAD) i osećaj da se

administracija Donalda Trampa povlači iz regiona. Evropski zvaničnici su veoma zabrinuti zbog moguće destabilizacije Zapadnog Balkana ukoliko se opcija “razgraničenja”, odnosno “korekcije” prihvati. Jer, glavne članice EU, uključujući Veliku Britaniju, protive se bilo kakvim promenama granica na Balkanu.

Daniel Server, profesor Univerziteta Džon Hopkins i dobar poznavalac i Balkana i američke politike, ističe da, jedino što su Amerikanci učinili je - da saslušaju. A, to je na Balkanu interpretirano kao podrška. On nije, ističe, u Vašingtonu uočio podršku za konkretnu ideju podele Kosova i veruje da će Amerikanci na kraju reći veoma jasno - ne. Osim toga, on smatra da bez nemačke podrške, ideja korekcije granica, zamene teritorije, ili kako god to već nazvali, jednostavno ne može biti realizovana. Toliki je značaj Nemačke na Balkanu”.²⁶

Bodo Veber, viši saradnik Saveta za politiku demokratizacije iz Berlina, upozorava da od razmene teritorija nema ništa, jer je Berlin protiv. Kako navodi, “nemačka pozicija je čvrsta i uistinu nema smisla priča o podeli, podele neće biti. Nemačka celi dijalog Beograda sa Prištinom zasniva na perspektivi članstva Srbije u EU, koga nema bez Nemačke. Prema tome, cela ta ideja je već od početka bila suluda i ostaje suluda”.²⁷

Florian Biber, profesor iz Graca povodom korekcija granica kaže: “Ja se plašim da Vučić i oni koji se više zalažu za podele, kao Dačić i Vulin, razmišljaju isključivo o teritoriji. ‘Ako imamo neku teritoriju, onda smo pobedili, ako nemamo, onda smo izgubili i nas nije briga za Srbe van te teritorije’. I to je, naravno, jako loša poruka i jako opasna za Srbe koji žive van te granice”.²⁸

24 http://www.helsinki.org.rs/serbian/aktuelnosti_t320.html.

25 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:726592-Crkva-protiv-podele-Kosova>.

26 <http://rs.n1info.com/a411921/Vesti/Danijel-Server-o-podeli-Kosova.html>.

27 <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-nemacka-rusija-eu/29426309.html>.

28 <https://www.slobodnaevropa.org/a/va%C5%A1ington-i-podela-kosova/29405225.html>.

Velika Britanija smatra da zalaganja za korekciju nacionalnih granica Kosova i Srbije mogu biti destabilizirajuća, a Nemačka je i dalje mišljenja da je pomeranje granice rizično. "Smatramo da pozivi o korekciji nacionalnih granica mogu biti destabilizirajući", navodi se i dodaje da će Velika Britanija nastaviti da podržava dijalog koji se vodi uz posredovanje EU, s ciljem sveobuhvatnog i održivog rešenja u korist obe zemlje.²⁹

Najoštrije se podeli suprotstavila Angela Merkel koja je izjavila da su "granice i teritorijalni integritet svih zemalja Zapadnog Balkana utvrđene i nedodirljive. To treba stalno i iznova ponavljati zato što postoje neke tendencije da se razgovara o granicama, a to ne može da se radi".³⁰

Zvaničnici Nemačke su u nekoliko navrata izjavljivali da bi podela Kosova mogla da dovede do stvaranja potencijalnih destabilizirajućih efekata u regionu i šire, zbog čega je Nemačka kategorički protiv podele. Nemački državni ministar za Evropu Mihael Rot je za kosovske medije izjavio da nemačka vlada smatra da bi Kosovo i Srbija trebalo da dođu do sporazuma uz učešće EU, ali je dodao da je Nemačka kategorično protiv pomeranja granica između Kosova i Srbije jer je tako nešto rizično.³¹

Karl Bilt, bivši premijer Švedske i visoki predstavnik za BiH, protivnik je bilo kakvih promena postojećih granica. Koristi dobro poznatu dosadašnju terminologiju i podelu vidi kao igranje sa vatrom koja može biti opasnost za ceo region. Po Biltu, novi predlozi podele su recept za "geopolitičku nestabilnost", "otvaranje Pandorine

kutije" i rizik za budućnost i mir u Bosni, Makedoniji...³²

POZICIJA RUSIJE

Rusija se u ovom trenutku vraća sovjetskoj politici posle 1948: promovisanju daljih dezintegracija na Balkanu podržavanjem srpskih nacionalista u Srbiji i na teritorijama bivše Jugoslavije. Zoran Dragišić, poslanik vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) i profesor na Fakultetu za bezbednost, ističe da „Rusija jedinu snagu ima u Srbiji preko sukoba. Ima jak interes da bude prisutna ovde, a uticaj ne može da ostvari preko privrede, ni preko kulture, jer je ekonomski u jako lošoj poziciji. Zato je ona živa i živeće i dalje na sukobima ovde. Rusija ne može drugačije da pravi prodor na Balkan osim da podstiče tenzije, koje bi, da nestanu, istisnule njen uticaj".³³ U istoj je funkciji i ruska podrška nacionalističkim pokretima u Grčkoj, Bugarskoj, čak i u Turskoj.³⁴

Rusija je svesna da Zapadni Balkan teži evroatlantskim integracijama. Njezin je interes, koji ne taji, da uspori ili ospori tu orijentaciju u Srbiji, Bosni, Makedoniji i u Crnoj Gori. Zadovoljna je kad uspe da iskomplikuje taj proces. Deo tih nastojanja je podržavanje statusa quo, odnosno održavanje tenzija i turbulencija u fragilnim državama Zapadnog Balkana podrškom srpskim interesima na Kosovu i u Bosni. U celini, njezina se, faktički, destruktivna, remetilačka uloga svodi na podiranje ili remećenje evrointegracijskih procesa.

U sustini, pitanje statusa Kosova i podrška koju Rusija pruža Srbiji u sprečavanju da Kosovo

29 <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-podele-granice-medjunarodna-zajednica/29422044.html>.

30 https://standard.rs/2018/08/14/merkelino-najn-podeli-kosova-sta-sad/?ns_abc=latin.

31 <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-podele-granice-medjunarodna-zajednica/29422044.html>.

32 <https://www.blic.rs/vesti/svet/karl-bilt-ja-sam-protiv-podele-kosova-evo-i-zasto/5060es8>.

33 <https://www.danas.rs/politika/dragisic-interes-rusije-u-srbiji-je-sukob/>.

34 <https://pescanik.net/ruske-intervencije-kontrarevolucionarna-sila/>.

stekne pun međunarodni legitimitet je jedna od poluga ruskog uticaja u Srbiji. Upravo to je ono što Moskva pokušava da zadrži. Rusija na taj način predstavlja ozbiljan izazov kosovskoj državnosti budući da podriva potpunu integraciju Kosova u međunarodnu zajednicu, njegov demokratski razvitak i stabilizaciju.

Povodom predloga o podeli Kosova i razgraničenju, portparol ruskog Ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova je rekla da je "to više pitanje za srpske državljane".³⁵ Rusiju u ovom trenutku više zanima situacija u Makedoniji i pripreme za referendum.

SUMNJE U KOREKCIJE GRANICA

Ipak, čini se, ideja o „korekciji granica“ nema velike izgleda da se realizuje, uprkos činjenici što je poslednjih meseci dobila legitimitet posredstvom uticajnih lobista (prvenstveno u Americi). Očigledno je da se Beograd tokom poslednje dve godine trudio da nađe međunarodne sagovornike za podelu, odnosno razgraničenje Srba i Albanaca. Pokazalo se takođe, da Beograd nikad nije ni razmišljao o drugoj opciji, osim Ćosićeve, o razgraničenju koja bi vodila objedinjavanju Srba, s jedne, odnosno Albanaca, s druge strane granice. Predstava koja je upriličena ovog leta poslužila je, u svakom slučaju, za kupovinu vremena. Podrška važnih međunarodnih aktera, poput SAD, još uvek nije izvesna. Aleksandru Vučiću je to jasno, bez obzira na izjavu Džona Boltona koja nije precizna. Zato će, kako je najavio u obraćanju naciji nakon povratka iz Brisela (7. septembar), dogovaranje s Albancima biće dug proces (što je suprotno očekivanjima Brisela). Beograd računa i s tim, da se Tramp u Helsinkiju ipak nešto dogovorio sa Putinom. Međutim, Tramp nije u situaciji da ozbiljnije razmišlja o Balkanu zbog izbora za Senat koji slede u

novembru. Američki prioritet je Kina i zato možda i želi da s Rusima zatvori neke neuralgične tačke, poput Kosova, Sirije i sl.

Beograd nije odustao od projekta ujedinjenja srpskih zemalja. To se vidi i po kampanji koja se sistematski vodi, pre svega, protiv Crne Gore i Bosne. Zanimljiva je rečenica srpskog pisca iz Boke Kotorske Nikole Malovića, koji kaže, "Imati pogled na more u državnom smislu nije stvar samo simboličkog karaktera. Imati pogled na more pitanje je nacionalnog ponosa". Ona jasno pokazuje tu vekovnu čežnju za izlaskom na more, jer "zemlja bez mora ne vredi ništa".³⁶

Razgraničenje s Albancima imalo bi posledice ne samo na Balkan, već i mnogo šire. Predsednik Republike Srpske Milorad Dodik samo čeka priliku da međunarodnu zajednicu suoči sa *fait accompli* situacijom. Crna Gora je takođe, stalno na nišanu, Herceg Novi i Boka Kotorska mogu očas proglasiti SAO krajine. Beograd se najmanje radovao sporazumu Grčke i Makedonije, jer bi ulaskom Makedonije u NATO bila stavljena tačka i na podelu Makedonije.

Dakle, svi naponi tokom poslednjih 30 godina da se Balkan pacifikuje i konsoliduje bili bi poništeni dogovorom o razgraničenju. Teško je verovati, bez obzira na aktuelne krize, da će Zapad tako lako odustati od Balkana pre svega zbog bezbednosih razloga. Kosovo i Makedonija su uvek bili prioritet za zapadnu zajednicu, (do intervencije 1999, je došlo prvenstveno iz tih razloga) jer bi to impliciralo sukob mnogo širih razmera.

U trenutku kad se na Balkanu sučeljavaju brojni akteri važno je da region bude pod jednim kišobranom, jer to otvara perspektivu za razvoj. Podela na interesne sfere držala bi Balkan pod stalnim tenzijom i nestabilnošću. Osim toga, to je i šansa da se zemlje regiona postepeno ali sigurno, opredele za vrednosni sistem koji

³⁵ <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-nemacka-rusija-eu/29426309.html>

³⁶ Nikola Malović, Nedeljnik, 30. avgust 2018.

garantuje pravnu državu, pluralnost, toleranciju, bezbednost i ljudska prava.

Postizanje sporazuma o redefinisaniu granica između Srbije i Kosova prouzrokovala bi tektonske poremećaje u regionu, nove konflikte, stradanja, tragedije i novi izbeglički talas, koji bi zahvatio najmanje dva miliona ljudi, koji bi utočište uglavnom potražili u državama EU, pre svega, u

Nemačkoj i Austriji. Zbog toga, ko god da podržava takav sporazum mora preuzeti odgovornost za njegove posledice.

Pri tome, realizacija takvog plana stvorila bi paradigmu koja bi legalizovala sve zamrznute konflikte, kao i okupaciju Krima, ali bi mogla biti i okidač za brojne druge zahteve, ne samo na Balkanu, već širom Evrope.

ZAKLJUČCI I PREDLOZI

Inicijativa za podelu Kosova je još jedan pokušaj lokalnih lidera da međunarodnu zajednicu, pre svega EU suoči sa *fait accompli* situacijom. Nažalost, našli su partnere i u međunarodnoj zajednici, od kojih su mnogi godinama bili angažovani u regionu.

Lokalni akteri su još jednom pokazali neprincipijelnost, odsustvo karaktera i integriteta i zato će teško uspeti da se profilisu u moderne političare. Ova avantura je pokazala da su spremni da zarad sopstvenih interesa žrtvuju šire interese koji obezbeđuju mir i stabilnost regiona. Pokazali su nepoznavanje međunarodnog konteksta, neprofesionalnost i vlastitu amoralnost.

Međunarodna zajednica, pre svega EU, i posebno Nemačka, trebalo bi reolutnije da se angažuju na sprovođenju već utvrđenih principa, standarda i najzad, da se odlučnije suprotstve promeni granica koje su sami priznali. Rešavanje Kosova mora da se sagledava i u širem regionalnom kontekstu i mogućim posledicama koje bi usledile odustajanjem od briselskog dijaloga i sporazuma.